

ВПЛИВ КООПЕРАЦІЇ НА РОЗВИТОК РИНКУ КРЕДИТНИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

Ю. О. НЕСТЕРЧУК, доктор економічних наук

Р. П. МУДРАК, доктор економічних наук

В. П. БЕЧКО, кандидат економічних наук

О. А. НЕПОЧАТЕНКО, кандидат економічних наук

Уманський національний університет садівництва

У статті розглядаються проблеми впливу кооперації на розвиток ринку кредитних ресурсів для аграрній сфері. Проведено аналіз діяльності сільськогосподарських товаровиробників Черкаської області за обсягом сільськогосподарських угідь, з яких переважна їх більшість дрібнотоварні. Досліджено основні принципи функціонування сільськогосподарських кооперативів. Визначено, що розбудова кредитної кооперації в даному секторі економіки відбувається переважно крізь призму кредитування, при цьому нівелюються інші важливі її функції, що можуть сприяти сталому розвитку дрібнотоварного сектору сільськогосподарської діяльності. Розкрито особливості розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні.

Ключові слова: кооперація, кооперативний рух, сільськогосподарські кооперативи, кредитна кооперація.

Продовольча безпека країни, здоров'я населення, якість життя сільського соціуму, екологічна стійкість територіальних соціально-економічних систем, ефективність впровадження інновацій у сільське господарство, агробізнес, управлінські технології залежить від стану розвитку сільської економіки. При використанні локальних територіальних ресурсів, найбільш прийнятною є кооперативна форма організації діяльності суб'єктів господарювання аграрної галузі. Основним мотивом кооперативної взаємодії членів сільського соціуму є формування економічної основи для підвищення якості життя, з огляду на це розвиток аграрної галузі за сучасних умов можливий лише за умов реформування дрібнотоварних сільськогосподарських товаровиробників шляхом сільськогосподарської кооперації. До того ж, сільськогосподарська кооперація в Україні з кінця 19 століття — це унікальний світовий досвід реорганізації потенціалу без будь-яких зовнішніх інвестицій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у розбудову кооперативного руху в Україні зроблений В. Зіновчуком, М. Маліком, Л. Молдаван, Ф. Горбоносом та ін. [1, 2]. Закордонний досвід розвитку сільськогосподарської виробничої кооперації та можливість його адаптації до вітчизняних умов досліджували І. Колокольчикова, Н. Павленчик, А. Шолойко, Г. Тросян, О. Чах-ні та ін. [3, 4]. Водночас, не всі питання, пов'язані з

можливістю адаптації закордонного досвіду є достатньо вивченими і вирішеними, що вказує на необхідність проведення подальшого дослідження у зазначеному напрямі.

Методика проведення досліджень. Використовувались методи аналізу і синтезу для розгляду кооперативних аспектів розвитку сільської економіки та формулювання пропозицій щодо подальшого функціонування сільськогосподарських кооперативів.

Результати досліджень. Кооператив є добровільним об'єднанням осіб задля забезпечення власних соціальних, економічних та інших потреб, які провадять сукупну господарську та іншу діяльність [5].

Відродження кооперативного руху — найважливіший напрям розвитку вітчизняної аграрної галузі. Дана тенденція повинна охопити організацію функціонування кооперативів для виробництва та переробки сільгосппродукції фермерських і особистих підсобних господарств, постачальницьких і збутових, а також кредитних кооперативів. Їх створення сприятиме підтримці дрібнотоварних сільськогосподарських товаровиробників, акумуляції їх ресурсного потенціалу, а об'єднуючим чинником функціонування виробничої кооперації на селі має бути кредитний кооператив.

Черкащина, як область із значною часткою аграрної галузі характеризується великою кількістю суб'єктів господарювання різних організаційно – правових форм (табл. 1). Представлені дані свідчать, що негативний вплив на виробничу і фінансову діяльність має розмір діючих суб'єктів господарювання. Результати проведеного дослідження свідчать, що в області серед діючих суб'єктів господарювання аграрної галузі переважають дрібнотоварні, функціонування яких на умовах розширеного відтворення, самофінансування і самоокупності затрудняється внаслідок унеможливлення ними запровадження передових технологій та дотримання агротехнічних умов господарювання. Із переліку сільськогосподарських товаровиробників частка дрібнотоварних з площею до 1000 га складає 1450 або 86,5 % від загальної їх кількості.

Дрібнотоварність — одна із причин неефективного ведення аграрного виробництва, адже такі господарюючі суб'єкти не мають змоги застосовувати передові технології аграрного виробництва, здійснювати інвестиції у придбання нової техніки, залучати до трудової діяльності населення, яке здатне в поєднанні з основними і оборотними активами створювати додану вартість. Звідси і високий рівень безробіття на селі. Вирішення проблем ефективності функціонування дрібнотоварних суб'єктів господарювання можливе в наслідок створення кооперативів, зокрема і кредитних, здатних позитивно впливати на ринок кредитних ресурсів аграріїв.

Кредитні кооперативи — це нова економічна інституція на селі, здатна вирішити проблему браку фінансових ресурсів у сільськогосподарському виробництві (особливо в дрібнотоварному).

Табл. 1. Диференціація діючих сільськогосподарських товаровиробників Черкаської області за обсягом сільськогосподарських угідь у 2019 р.

	Кількість підприємств	Відсоток до загальної кількості підприємств	Площа сільськогосподарських угідь, га	Відсоток до загальної площі сільгоспугідь
Підприємства, що мали сільськогосподарські угіддя, одиниць	1677	88,1	9047000	100,0
у тому числі площею, га				
до 5,0	51	2,7	0,2	0,1
5,1–10,0	79	4,1	0,6	0,1
10,1–20,0	176	9,2	2,7	0,3
20,1–50,0	382	20,1	13,2	1,4
50,1–100,0	245	12,9	17,7	1,9
100,1–500,0	394	20,7	91,3	10,1
500,1–1000,0	123	6,4	92,3	10,2
1000,1–2000,0	136	7,1	202,1	22,3
2000,1–3000,0	45	2,4	109,3	12,1
3000,1–4000,0	10	0,5	33,8	3,7
4000,0–5000,0	15	0,8	67,0	7,4
5000,1–7000,0	11	0,6	66,8	7,4
7000,1–10000,0	1	0,1	8,1	0,9
більше 10000,0	9	0,5	199,6	22,1
Підприємства, що не мали с.-г. угідь	227	11,9	X	X

Джерело: дані Головного управління статистики у Черкаській області

Сільськогосподарський кредитний кооператив — це не каса взаємодопомоги, а складна соціально-економічна інституція, діяльність якої, на відміну від кредитних спілок, полягає в обслуговуванні юридичної особи аграріїв, а не споживачів на відміну від кредитних спілок.

З огляду на це сільські кредитні кооперативи можуть об'єднувати фізичні та юридичні особи: власників особистих підсобних господарств, селянських фермерських господарств, великих сільськогосподарських товаровиробників.

Наявність грошових коштів — найнеобхідніший (після землі) ресурс. Однак після того, як на початку 90-х селяни отримали землю, багато хто з них були не спроможні її обробляти, що призвело до масової передачі землі в оренду в тому числі і довгострокову, терміном до 49 років. Створення системи кооперативів на селі уможливить інвестувати кошти на придбання сучасної техніки, засобів захисту рослин, елітного насіння та продуктивної худоби, збільшення обсягів виробництва та реалізації органічної продукції [6].

Важливою структурою сільського кооперативу є функціонування інформаційно-консультаційного центру, в обов'язки якого входить проведення

консультацій фермерів і працівників інших сільськогосподарських підприємств, їх навчання, зокрема за кордоном; створення на базі кооперативу мережі інформаційно-консультаційних центрів і консультаційних пунктів з обміну досвідом, реклами кооперативу та продукції господарств.

Створення виробничих, постачальницько-збутових кооперативів дасть змогу нарощувати обсяги виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції, здійснювати пошук ринків збуту із застосуванням збутової логістики.

З метою деталізації впливу розмірів суб'єктів господарювання в залежності від сільськогосподарських угідь нами застосовувався кластерний аналіз метою якого є вибірка об'єкта з подальшим його упорядкуванням в порівняно однорідні групи. Кластерний аналіз суб'єктів господарювання аграрної галузі області за розміром сільськогосподарських угідь дає змогу виокремити кілька типів підприємств з різною спеціалізацією в залежності від розміру сільськогосподарських угідь (табл. 2).

Табл. 2. Результати кластерного аналізу суб'єктів господарювання Черкаської області в залежності від площі сільськогосподарських угідь в середньому за 2016–2019 рр.

Показники	Групи						В середньому по сукупності
	1	2	3	4	5	6	
Кількість підприємств	125	99	21	92	59	31	427
Середній площа сільськогосподарських угідь, га	984	779	1063	2842	3566	4021	1918
Частка продукції рослинництва до загального обсягу реалізованої продукції, %	97,4	90,1	96,4	52,3	55,7	53,4	56,5
Частка продукції тваринництва до загального обсягу реалізованої продукції, %	2,6	3,0	1,1	31,9	31,3	30,9	32,1
Частка продукції переробки до загального обсягу реалізованої продукції, %	x	x	x	8,9	9,5	10,6	8,2
Частка реалізованої продукції на власних торгівельних площах до загального обсягу реалізованої продукції, %	x	x	x	6,9	3,5	5,1	5,2
Матеріаломісткість, грн	0,74	0,63	0,57	0,68	0,69	0,72	0,68
Тривалість обороту оборотних активів, днів	489	411	443	262	271	253	319
Рентабельність виробництва, %	4,9	3,6	- 2,9	20,7	24,4	35,3	15,4
Одержано інвестицій у розрахунку на 1га с-г угідь, грн	122,3	82,9	15,6	679,4	644,1	872,8	312,6

Джерело: дані Головного управління статистики у Черкаській області

Слід зазначити, що різним типам господарюючих суб'єктів аграрної галузі області в залежності від розмірів наявних в них сільськогосподарських угідь відповідають різні рівні спеціалізації їх виробництва.

З огляду на результати кластерного аналізу слід відмітити той факт, що підприємства першого — третього кластеру є дрібнотоварними в їх користуванні земельна площа складає в середньому від 779 до 1063 га. Це дрібнотоварні сільськогосподарські товаровиробники, які спеціалізуються виключно на вирощуванні рослинницької продукції частка якої до загального обсягу реалізованої продукції складає від 90,1 % друга група до 97,4 % — перша група. З огляду на це, по цих групах продукція тваринництва в загальній структурі реалізованої продукції незначна і становить від 1,1 % по першій групі до 3,0 % — друга група. Підприємства першого — третього кластеру взагалі не займаються переробкою власної продукції і в них відсутні торгівельні мережі для продажу власної продукції.

В той же час, суб'єкти господарювання четвертої, п'ятої, шостої групи мають в своєму розпорядженні сільськогосподарські угіддя в розмірі від 2842 до 4021 га сільськогосподарських угідь. Ці підприємства багатoproфільні спеціалізуються на вирощуванні рослинницької продукції, виробництві продукції тваринництва та переробки власної продукції на власних потужностях. Здебільшого ці підприємства мають свої торгові мережі, через які реалізується сільськогосподарська продукція. Закритий цикл виробництва позитивно впливає на тривалість обороту оборотних активів по цих групах. Зокрема, тривалість обороту оборотних активів по багатoproфільному суб'єкту господарювання шостого кластеру складає 253, а по групі підприємств першого кластеру 489 днів. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що суб'єкти господарювання четвертого п'ятого і шостого кластерів забезпечують рентабельне виробництва розмір якого в середньому за аналізований період складає від 20,7 до 35,0 %. Підприємства четвертого — шостого кластерів залучають значні інвестиції у виробництво розмір яких складає 679,4 644,1 і 872,8 грн в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь відповідно.

Проведений аналіз діяльності дрібнотоварних суб'єктів господарювання аграрного виробництва області свідчить, що їх подальший розвиток за сучасних умов можливий лише за умов їх реформування дрібнотоварних шляхом сільськогосподарської кооперації. До того ж, сільськогосподарська кооперація в Україні з кінця 19 століття — це унікальний світовий досвід реорганізації потенціалу без будь — яких зовнішніх інвестицій. Кооператив є добровільним об'єднанням осіб, які задля забезпечення власних соціальних, економічних та інших потреб провадять сукупну господарську та іншу діяльність.

Відродження кооперативного руху — найважливіший напрям розвитку вітчизняної аграрної галузі. Дана тенденція повинна охопити організацію функціонування як виробничих кооперативів так і кооперативів для переробки сільгосппродукції всіх господарюючих суб'єктів аграрного виробництва, включаючи фермерські і особисті підсобні господарства. В поєднанні з

виробничими кооперативами повинні повноцінно функціонувати постачальницькі, збутові, та кредитні кооперативи. Їх створення сприятиме підтримці дрібнотоварних сільськогосподарських товаровиробників, акумуляції їх ресурсного потенціалу. Виробничі кооперативи — це нова економічна інституція на селі, що дасть змогу вирішити проблему відсутності фінансових ресурсів у сільськогосподарському виробництві (особливо в дрібнотоварному). Розвиток кооперативного руху в сільському господарстві області потребує вирішення багатьох питань. Одне з них, що потребує системного підходу у його вирішенні, це питання укрупнення дрібних господарств і кооперації особистих підсобних господарств. У свою чергу, при вирішенні питань організаційної форми кооперації в аграрному секторі економіки області, необхідно керуватися основними принципами:

- добровільність у спільній співпраці;
- збереження господарської самостійності господарюючого суб'єкта, що входять до кооперативного об'єднання;
- матеріальна зацікавленість суб'єкта господарювання його працівників у розвитку і підвищенні ефективності виробництва;
- нарощування виробництва і реалізації продукції, поліпшення її якості, зростання продуктивності праці і зниження собівартості;
- економічна доцільність створення нової організаційно - виробничої системи, спрямованої на сталий розвиток господарств;
- демократичний характер входження в нову організаційну структуру та прийняття нових нормативно-правових документів;
- виключення економічно невідряданих посередників між партнерами;
- розвиток і зміцнення виробничо-економічних зв'язків;
- усунення монопольного становища окремих господарюючих суб'єктів.

Загалом же можна стверджувати, що адміністративно-господарські реформи, що супроводжували та спонукали соціально-економічний розвиток села, спотворили функціональну роль кредитної кооперації і нівелювали її базову особливість — сталий розвиток сільських територій і дрібнотоварного виробництва. Адже розгалуження сфери впливу кредитної кооперації та розширення спектру її функцій позитивно впливає на відродження та розвиток усіх сфер життєдіяльності сільських громад і територій, а також спонукає до оптимізації управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств.

Ситуація, що складається у фінансовому секторі вітчизняної економіки свідчить про необхідність розвитку державної системи його регулювання. Заслуговують на увагу результати дослідження проведені В.В. Гончаренком щодо створення кредитної системи для вітчизняного аграрного виробництва в п'ять етапів. В першу чергу, на його думку, слід здійснити процес самоорганізації кредитних спілок і завершити цей процес створенням кооперативних банків та Аграрного банку [7, с. 154–155]. Існують інші пропозиції щодо етапів формування кредитної кооперації, зокрема Т.Герасимова. на основі проведених досліджень довела, що найбільш

ефективним є створення трьохрівневої системи кредитного забезпечення на селі. До них відносять кредитні кооперативи, як основну інституцію аграрного кредитування та регіональні кооперативні банки. Третій рівень — Аграрний банк. Не заперечуючи доцільність трирівневої системи фінансово-кредитного забезпечення суб'єктів господарювання аграрного виробництва функції щодо створення першого і другого рівнів кредитної системи слід покласти на Аграрний банк [8, с. 137]. Тому доцільним для повного і остаточного вирішення проблеми фінансово-кредитного обслуговування суб'єктів господарювання аграрного виробництва є створення кредитної системи за аналогом класичних західних систем, тобто системи сільської кредитної кооперації, яка має будуватись за принципом знизу-вверх і складатися із трьох рівнів, кожен із яких має відповідні напрями діяльності (табл. 3.).

Табл. 3. Рекомендації щодо запровадження багаторівневої системи кредитування аграрного виробництва України

Рівень	Інституції	Напрями діяльності
Перший	Кредитні кооперативи на селі та кредитні спілки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Короткострокове і довгострокове кредитування особистих підсобних господарств і селянських (фермерських) господарств; 2. Приймання вкладів; 3. Здійснення комунальних та інших платежів, 4. Надання інших фінансових та не фінансових послуг.
Другий	Універсальні комерційні банки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Короткострокове і довгострокове кредитування великотоварних суб'єктів аграрного виробництва на основі різних спеціальних кредитних продуктів; 2. Спеціальні кредитні продукти для дрібнотоварних суб'єктів аграрного виробництва; 3. Надання фінансових послуг низовим сільським кооперативам.
Третій	Аграрний банк	<ol style="list-style-type: none"> 1. Представлення інтересів сільського господарства як окремого сегменту банківського кредитування на національному і міжнародному рівнях; 2. Розробка питань щодо фінансового забезпечення основних напрямів аграрної політики спільно з Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, надання пільгових кредитів; 3. Взаємодія із НБУ в сфері рефінансування на пільговій основі; 4. Рефінансування комерційних банків і кредитних кооперативів з метою подальшого надання кредитів всім категоріям аграрного виробництва; 5. Інвестиційне кредитування сільського господарства; 6. Розвиток земельно-іпотечного кредитування.

Базовими установами кооперативної фінансової системи, які складатимуть її I-й рівень, будуть кредитні кооперативи до яких можуть приєднатися кредитні спілки. Основною їх діяльністю є кредитування аграріїв – членів

кооперативу, приймання вкладів, а при внесенні відповідних змін до законодавства, здійснення комунальних та інших платежів, надання інших фінансових та не фінансових послуг.

Для забезпечення більш ефективного функціонування низових кредитних кооперативів мають бути створені відповідні інституції II-го рівня. Це універсальні комерційні банки за умови накопичення ними статутного капіталу. Напрямами діяльності інституцій другого рівня є короткострокове і довгострокове кредитування великотоварних та дрібнотоварних суб'єктів аграрного виробництва на основі різних спеціальних кредитних продуктів. Крім того, до їх функціональних обов'язків входить обслуговування потреби низових сільських кооперативів їх підтримка шляхом надання додаткових фінансових послуг (підтримка ліквідності, розроблення нових фінансових продуктів, клірингові, внутрішні платежі, забезпечення розрахункових, валютних та інвестиційних операцій тощо). Завершити формування повноцінної кооперативної системи фінансової взаємодопомоги населення має організація третього рівня — Аграрний банк, заснований установами першого та другого рівня з метою представлення інтересів сільського господарства як окремого сегменту банківського кредитування на національному і міжнародному рівнях; розроблення питань щодо фінансового забезпечення основних напрямів аграрної політики спільно з Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства; взаємодія із НБУ в сфері рефінансування на пільговій основі; рефінансування комерційних банків і кредитних кооперативів з метою подальшого надання кредитів всім категоріям аграрного виробництва; інвестиційне кредитування сільського господарства; розвиток земельно-іпотечного кредитування. Крім того, Аграрний банк забезпечує інституції першого і другого рівня додатковими фінансовими послугами такими як лізинг, факторинг, страхування тощо.

В Україні теоретично обґрунтована необхідність створення Аграрного банку для обслуговування аграріїв, проте, проблема не вирішується внаслідок браку фінансових ресурсів, відсутності нормативно-правових актів щодо продажу земель сільськогосподарського призначення після зняття мораторію на їх продаж. Джерелом формування статутного капіталу Аграрного банку може слугувати частина коштів, отриманих від продажу сільськогосподарських угідь. При продажі земель сільськогосподарського призначення слід запровадити податок на відчуження земель сільськогосподарського призначення за умови зміни власника, зі спрямуванням коштів в спеціальний державний фонд з цільовим їх використанням – на поповнення статутного капіталу Аграрного банку. Створення Аграрного банку з часткою держави в статутному капіталі є не тільки доцільним і необхідним з причин:

- інвестиційного та кредитного обслуговування аграріїв, зокрема, під заставу земельних ділянок і майна, майнових та інших прав на користування;
- запобіганню нерегульованого руху землі;
- довірчому управлінні майном і землею та коштами неплатоспроможних суб'єктів господарювання;

- надання членам кооперативу консалтингових послуг;
- обслуговування експортних та імпорتنих операцій, які ними здійснюються;
- методичного забезпечення щодо оподаткування, кредитування, страхування, маркетингу, організації бухгалтерського обліку.

На новостворений Аграрний банк слід покласти функціональні обов'язки, щодо представлення інтересів аграріїв як окремого сегменту банківського кредитування на національному і міжнародному рівнях, розроблення питань щодо фінансового забезпечення основних напрямів аграрної політики спільно з Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, надання пільгових кредитів. Крім державної підтримки, функціонування Аграрного банку в Україні можливе шляхом залучення аграріїв до формування його статутного капіталу. Така кооперація є однією з передумов функціонування галузевого банку в Україні, оскільки банки, що надають кредити і аграрії, які їх отримують, стають повноправними партнерами. За таких умов банки зацікавлені в результатах діяльності аграріїв, оскільки можуть надавати певні преференції при їх кредитуванні. Залучення капіталу позичальників при формуванні кредитного портфелю можливе на госпрозрахункових умовах та зацікавленості останніх у вкладенні коштів.

Серед напрямів впливу банківського кредитування на конкурентоспроможність продукції аграріїв слід виокремити реалізацію проектів, орієнтованих на вдосконалення їх кредитування в операційну та інвестиційну діяльність. Новостворений Аграрний банк, безсумнівно, відіграватиме позитивну роль в процесі стимулювання банківського кредитування аграрного сектора економіки. В Україні державна підтримка кооперативів не набрала ознак складової аграрної політики. Дві спроби Уряду (2008 і 2018 рр.) нашвидкуруч організувати фінансову підтримку кооперативів закінчилась невдачею. В той же час, рішення про створення Аграрного банку не набрало чинності внаслідок відсутності нормативно-законодавчих актів, щодо його створення та браку фінансових ресурсів для його функціонування.

До цього часу кредитування аграріїв здійснюється через низку комерційних банків, відсоткові ставки за кредит в яких набагато вищі за рівень їх рентабельності. Аграрії практично залишаються без фінансової державної підтримки. Мотивацією протекціоністської державної політики щодо сільського господарства виступає необхідність підтримки не лише економічної функції галузі.

Західною агроекономічною наукою визнано багатофункціональне призначення сільського господарства, яке включає також виконанням ним соціальних функцій — забезпечення продовольчої безпеки і продовольчої незалежності країни, сприяння зайнятості і осілості сільського населення, облаштування сільських територій та інше.

Не зважаючи на не стабільну економічну ситуацію в державі на тлі здорожчення енергоносіїв, мінеральних добрив, палива та мастильних матеріалів для аграрної галузі Верховна Рада України ухвалила зміни до

Державного бюджету України, якими, вперше 1 млрд. грн. державної підтримки отримають фермерські господарства, що сприятиме створенню конкурентного середовища, і дасть змогу кооперативам нарощувати обсяги виробництва і реалізації продукції, основних із передумов створення переробних кооперативів [9].

В цілому бюджетом України передбачено видатки на 2019 рік в обсязі 3,099 млрд. грн., з яких кошти загального фонду становлять 1139,0 млн. грн., спеціального — 1,96 млрд. грн.

Варто відзначити, що рівень підтримки суб'єктів аграрного сектору у країнах ЄС суттєво різниться від державної підтримки вітчизняних аграріїв. Зокрема сільгоспвиробники Греції отримують близько 700 євро в розрахунку на один га землі, у Болгарії — 190, у Литві — 143, в Естонії — 112 євро, а в Україні – менш як 20 євро. Крім того, в Євросоюзі аграрії можуть взяти кредит під 3–5 % річних [10].

Одним з напрямів державної підтримки для сільськогосподарських кооперативів є впровадження спеціального режиму оподаткування.

Специфічність виробничої діяльності кооперативів в наслідок сезонності виробництва, тимчасового розриву надходження коштів від реалізації продукції, диспаритету цін на сільськогосподарську і промислову продукцію зумовлює застосування спеціального режиму їх оподаткування.

Нестабільність законодавства щодо оподаткування, збільшення грошової оцінки і ставок оподаткування єдиним податком (IV група) з 01.01. 2015 року, відміна спеціального режиму оподаткування ПДВ на вимогу МВФ з 01.01. 2017 року призвело до зростання податкового тягара на сільськогосподарських товаровиробників.

З огляду на це об'єднання сільськогосподарських товаровиробників всіх організаційно-правових форм власності є своєчасним, що дасть змогу нарощувати ними обсягів реалізації готової продукції, функціонувати на засадах самофінансування і самоокупності [11].

Висновок. Розвиток кооперативного руху в Україні може стати рушійною силою якісних змін не тільки в аграрному секторі, а й в країні в цілому. Але для цього потрібні об'єднані зусилля селян, громадських організацій та представників влади. Профільні закони потребують оновлення, а сама ідея кооперації – більшого висвітлення та обговорення. Як свідчить світовий досвід у ринковій економіці кооперативи є третьою силою або альтернативою державному та приватному підприємництву.

Таким чином, залучення фермерських господарств, особистих селянських господарств та інших дрібних виробників сільськогосподарської продукції в сільськогосподарські кооперативи, яким буде надана державна допомога на придбання обладнання для зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, погашення частки відсотків за одержаними кредитами, сприятиме виведенню її з тіні та збільшить доходи її виробників. Потребує подальшого відпрацювання механізм оподаткування виробників сільськогосподарської

продукції, який слід будувати на єдиних методологічних підходах до всіх форм організації аграрного бізнесу на селі.

Література

1. Зіновчук В. В. Чи підходить Україні європейська модель сільськогосподарської кооперації? URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/706/1/Cooperative_2014_09-18.pdf.
2. Малік М.Й. Проблемні питання розвитку кооперації та інтеграційних відносин в АПК. *Економіка АПК*. 2010. №3. С.3-9.
3. Торосян Г.А. Досвід зарубіжних країн світу у питанні розвитку та державної підтримки сільськогосподарської обслуговуючої кооперації у контексті розвитку сільських територій. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. № 14/4. С. 55–58.
4. Чан-хі О.С. Європейська практика оподаткування сільськогосподарських кооперативів: досвід для України. *Ефективна економіка*. № 11. 2016.
5. Закон України «Про кооперацію» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15#Text>
6. Історія кооперативного руху в Україні. Зародження кооперативного руху в Україні. URL: <http://coop.at.ua/index/0-2>
7. Гончаренко В. В. Кредитна кооперація. Форма економічної самопомоги сільського і міського населення у світі та в Україні (теорія, методологія, практика). К.: Глобус, 1998. 330 с
8. Непочатенко О. О., Прокопчук О.Т. Сучасний стан та перспективи розвитку обслуговуючої сільськогосподарської кооперації в Україні. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2014. Вип. 84. С. 135–143.
9. Закон України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20#Text>
10. Світові моделі підтримки сільського господарства URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2012230>
11. Податковий кодекс України від 2.12.2010 р., №2755.

References

1. Zinovchuk, V.V. (2014). Is the European model of agricultural cooperation suitable for Ukraine? *Efektivna ekonomika*, vol. 4, available at: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/706/1/Cooperative_2014_09-18.pdf.
2. Malik, M.Y. (2010). Problematic issues of cooperation and integration relations in the agro-industrial complex, *Ekonomika APK*, vol. 3, pp. 3–9.
3. Torosyan, G.A. (2015), Experience of foreign countries in the development and state support of agricultural service cooperation in the context of rural development, *Naukovyj visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu*, vol. 14/4, pp. 55–59.

4. Chan-hi, O.S. (2016), European practice of taxation of agricultural cooperatives: experience for Ukraine, *Efektivna ekonomika*, vol. 11.
5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine On cooperation, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15#Text>
6. History of the cooperative movement in Ukraine. The emergence of the cooperative movement in Ukraine, available at: <http://coop.at.ua/index/0-2>
7. Goncharenko, V.V. (1998), Credit cooperation. Form of economic self-help of rural and urban population in the world and in Ukraine (theory, methodology, practice). Hlobus, Kyiv, Ukraine.
8. Nepochatenko, O.O. and Prokopchuk, O.T. (2014), Current state and prospects of development of servicing agricultural cooperation in Ukraine, *Zbirnyk naukovykh prats' Umans'koho natsional'noho universytetu sadivnytstva*, vol. 84, pp. 135–143.
9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine “On the State Budget of Ukraine for 2020”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20#Text>(Accessed 2020).
10. “Global models of agricultural support” , available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2012230>
11. “Tax Code of Ukraine of December 2, 2010, #2755”

Аннотация

Нестерчук Ю. А., Мудрак Р. П., Бечко В. П., Непочатенко О. А.
Влияние кооперации на развитие рынка кредитных ресурсов для субъектов хозяйствования аграрной отрасли

В статье рассмотрены проблемы влияния сотрудничества на развитие рынка кредитных ресурсов для аграрного сектора. Проведен анализ деятельности сельхозтоваропроизводителей Черкасской области по вместимости сельхозугодий, большинство из которых маломощные. Из-за ограниченного доступа к кредитным ресурсам на рынке кредитных ресурсов в целом и льготного кредитования, роста налоговой нагрузки, в частности, малые сельскохозяйственные предприятия находятся в тяжелом финансовом положении, что не позволяет им действовать на принципах самообслуживания. финансирование и самокупаемость. Решение этой проблемы возможно за счет создания производственных, сервисных и кредитных кооперативов и на их базе — Аграрного банка. Изучены основные принципы функционирования сельскохозяйственных кооперативов. Определено, что развитие кредитной кооперации в данном секторе экономики происходит в основном через призму кредитования, нивелируя другие важные функции, которые могут способствовать устойчивому развитию малого аграрного сектора. Выявлены особенности развития аграрной кооперации в Украине, а также выделено функционирование информационно-консультационного центра для консультирования фермеров в структуре сельского кооператива. Было установлено, что сотрудничество является одним из ключевых институтов, повышающих эффективность аграрной экономики.

Развитие кооперативного движения в Украине может стать движущей силой качественных изменений не только в аграрном секторе, но и в стране в целом. Но для этого требуются совместные усилия жителей села, НПО и государственных чиновников. Соответствующие законы нуждаются в обновлении, а сама идея сотрудничества требует более широкого освещения и обсуждения. Согласно мировому опыту рыночной экономики, кооперативы являются третьей силой или альтернативой государственным и частным предприятиям.

Ключевые слова: кооперация, кооперативное движение, сельскохозяйственные кооперативы, кредитная кооперация.

Annotation

Nesterchuk Iu. O., Mudrak R. P., Bechko V. P., Nepochatenko O. A.

The influence of cooperation on the development of the credit resources market for agricultural business entities

The article considers the problems of the influence of cooperation on the development of credit resources market for agricultural sector. The analysis of activity of agricultural goods producers of Cherkasy region on capacity of farmland, majority of which are small-scale, has been carried out. Due to limited access to credit resources on credit resources market in general and preferential lending, growth of tax burden in particular, small-scale agricultural companies are in a difficult financial situation, which makes it impossible for them to operate on the principles of self-financing and self-sufficiency. The solution to this problem is possible through the creation of production, service and credit cooperatives and on their basis – the Agrarian Bank. The basic principles of functioning of agricultural cooperatives have been studied. It has been determined that the development of credit cooperation in this sector of the economy is mainly through the prism of lending, while leveling other important functions that can contribute to the sustainable development of small-scale agrarian sector. The peculiarities of the development of agrarian cooperation in Ukraine have been revealed, and functioning of the information-consulting center for consulting farmers has been singled out in the structure of the rural cooperative. It has been found that cooperation is one of the key institutions that will improve the efficiency of agricultural economy.

The development of the cooperative movement in Ukraine can be a driving force for qualitative change not only in the agricultural sector but also in the country as a whole. But this requires the combined efforts of villagers, NGOs and government officials. The relevant laws need to be updated, and the very idea of cooperation needs more coverage and discussion. According to the world experience in a market economy, cooperatives are a third force or alternative to public and private enterprise.

Key words: cooperation, cooperative movement, agricultural cooperatives, credit cooperation.